

УДК 37.01 (Франко)

**«НАМ ПОРА ДЛЯ УКРАЇНИ ЖИТЬ»
(ПРО НАСЛІДКИ ОСВІТНЬОГО РЕФОРМАТОРСТВА В
УКРАЇНІ КРІЗЬ ПРИЗМУ ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ
ІВАНА ФРАНКА)**

А. Вітченко*До 145-ї річниці творчої діяльності Івана Франка*

Статтю присвячено критичному осмисленню наслідків освітнього реформаторства в Україні крізь призму творчої спадщини Івана Франка. Автором проаналізовано основні погляди видатного українського вченого-просвітителя на національну освіту і виховання, визначено причини невдалої реформаторської діяльності М. Бобжинського і провалу освітньої реформи в Галичині на межі XIX-XX ст. Доведено актуальність науково-педагогічних, просвітницьких ідей і поглядів І. Франка для відродження національної школи, зокрема щодо загальнодоступності, демократизму, розвивального спрямування освіти, спільної відповідальності за майбутнє національної української школи, виваженого і продуманого підходу до формування державної освітньої політики. Особливо наголошено на необхідності подолання рудиментів застарілої моделі управління системою освіти, перегляду стратегії перманентного реформаторства, переорієнтації на принципи сталого розвитку освітньої галузі в Україні.

Ключові слова: освітнє реформаторство, національна школа, система освіти в Україні, творча спадщина, науково-педагогічні ідеї, національно-просвітницька позиція І. Франка.

Актуальність дослідження. В умовах світової глобалізації та євроінтеграції особливої актуальності набуває проблема збереження національної ідентичності, її відображення в різних сферах життєдіяльності суспільства, зокрема освітній. Відродження багатовікових етнопедагогічних традицій, ідеалів і цінностей стає не тільки першочерговим завданням українців, але й моральним обов'язком перед пам'яттю тих, хто виборів незалежність, заклав міцний фундамент для формування національної освіти в Україні. Одним із визнаних борців за українську школу, її відданим захисником був Іван Франко, чия творча спадщина дозволяє критично підійти до осмислення сучасних трансформацій у вітчизняній освіті.

Аналіз стану порушеної проблеми. Концептуальні основи вивчення науково-педагогічних ідей І. Франка закладено у працях О. Дзевєріна, О. Любара, Г. Паперної, В. Савинця, В. Смаля, М. Стельмаховича, Д. Федоренка, С. Чавдарова, М. Чепіль та ін. Розвідки сучасних дослідників присвячуються висвітленню історико-культурних аспектів порушеної проблеми: І. Франко як історик школи і освіти (О. Караманов), погляди І. Франка на розвиток системи освіти (Р. Вишнівський, С. Вітвицька, Л. Кобель, І. Кравченко, В. Лутфуллін), культурно-просвітницька і педагогічна спрямованість творів І. Франка (Л. Богачевська, В. Городівський, А. Моргун, Л. Прокопович), вплив педагогічних ідей І. Франка на розвиток загальноосвітньої школи (А. Зимульдінова, Г. Філь, І. Кутняк).

Провідного значення для нашого дослідження набувають твердження науковців про національно-просвітницький, «реалістично критичний характер» педагогічних поглядів І. Франка (Вітвицька, 2016, с. 15), цілісне розуміння І. Франком історико-педагогічного процесу, сформованість у нього демократичного педагогічного ідеалу, спрямованість на розбудову національної української школи (Караманов, 2010, с. 931-938). Аналіз наукових розвідок засвідчує наявну тенденцію щодо осмислення науково-педагогічної спадщини І. Франка переважно в діахронічному аспекті, без встановлення паралелей, зв'язків, впливів на сучасний стан розвитку вітчизняної освіти, школи, педагогічної науки. Останнє підтверджує актуальність обраної теми, її теоретичне і практичне значення для подальшого корегування освітньої політики в Україні, розроблення науково обґрунтованої стратегії розвитку української системи освіти з урахуванням настанов І. Франка.

Мета статті – проаналізувати погляди І. Франка на національну освіту і виховання, розкрити їх вагомість для подолання негативних наслідків освітнього реформаторства.

Викладення основного змісту. Протягом декількох десятиліть українську систему освіти стрясають кардинальні перетворення, а освітня політика в Україні будується на стратегії перманентного реформування. Таке явище в новітній історії є безпрецедентним, воно загрожує самому існуванню української державності, збереженню національної школи, що знаходить відображення в епістолярії, публіцистиці, наукових і художніх працях І. Франка.

І. Франко відкидав насильницькі способи розбудови нового суспільства, вбачав у просвітництві єдиний шлях до цивілізаційного поступу. Не випадково в листі до Ольги Рошкевич від 20 вересня 1878 р. він негативно оцінив Французьку буржуазну революцію, під час якої

«тиранія пануючих, шляхти і попів не дозволяла ширення освіти, котра одна могла злагодити страшний вибух...» (Франко, 1960, с. 37), віддав перевагу «великій соціальній революції», яка, на його переконання, має стати актом лагіднішим, «розумнішим і глибше переведеним, оскільки освіта і наука зможе прояснити масам робочого народу ціль і способи цілого діла» (Франко, 1960, с. 37). Каменяр негативно ставився до реформ, які проводилися в інтересах панівних класів, призводили до погіршення життя простих українців, обмежували їхні права, зокрема доступ до освіти. Підтвердження цього знаходимо у статті «Великі діяння пана Бобжинського» (1901), яка містить об'єктивну оцінку реформаторської діяльності Міхала Бобжинського, австро-угорського політика-консерватора, віце-президента крайової шкільної ради Галичини (1890-1901). Аналізуючи цілі і перебіг тодішніх освітніх реформ, І. Франко дійшов невтішного висновку щодо їхніх руйнівних наслідків для галицької шкільної освіти: «Народна школа в першу чергу повинна була давати сільській дитині те, що буде більш необхідним для її майбутнього селянського становища – ...слухняність, богобоязливість, терплячість, любов до клаптика землі, помірність і тому подібні чесноти. Власні думки, знання, характер – про це не питають. <...> За ці роки в галицькій крайовій шкільній раді витрачено велику кількість паперу, безперервно здійснювалися реформи, адміністрування та інспектування. А шкільна справа при цьому йшла до занепаду» (Франко, 1960, с. 211-212).

Серед провідних ознак освітньої реформи в Галичині на межі XIX-XX ст., що негативно позначилися на розвитку народної освіти, І. Франко вказав на формалізм, бюрократизацію, ігнорування передового педагогічного досвіду, зневажливе ставлення до нагальних потреб учителів. «Так був створений хаос, у якому вчителі повинні були навчати за старими підручниками, але за новими навчальними планами і часто зовсім не могли добитися толку, – з прикрістю зазначав автор статті «Великі діяння пана Бобжинського». – Але головним у цих планах та інструкціях було те, що вони зовсім виключали індивідуальну думку вчителя, його педагогічну самостійність... <...> До цього слід додати, що інструкції не узгоджувалися з навчальними планами, а навчальні плани з підручниками; що ні інструкції, ні навчальні плани, ні підручники не склалися практично підготованими і досвідченими вчителями народних шкіл; що думки народних вчителів при здійсненні цієї реформи не запитували» (Франко, 1960, с. 212). Характеризуючи жалюгідне становище вчителя в умовах реформування галицької системи шкільної освіти, І. Франко з прикрістю зауважував, що «він (учитель – тут і далі прим. А.В.) не має права на власні бажання, характер, переконання», «його оклад до

смішного малий», «його становище – беззахисне, ...кожний («війт, піп, поміщик, шинкар, жандарм, окружний староста, окружний інспектор» – прим.) вважає себе покликаним контролювати його, кожний може розпоряджатися його долею» (Франко, 1960, с. 212-213). Дотепер ставлення до вчителя, бачення його місця і ролі в реформуванні вітчизняної освіти не зазнали принципових змін.

Сучасні освітні реформи в Україні відзначаються браком концептуальності, узгодженості та системності. Реформаторська риторика позначена зневажливим ставленням до педагогічної науки і практики, декларативністю і популізмом, ігноруванням національних здобутків у навчанні та вихованні, потреб, перспектив розвитку української школи. За логікою реформу системи освіти і школи слід було розпочати з педагога шляхом зміцнення його соціального статусу, запровадження високих стандартів фінансового і матеріального забезпечення, створення ефективної системи педагогічної освіти та підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників; відпрацювання гнучких механізмів мотивації і стимулювання інноваційної педагогічної діяльності, самоосвіти педагогів; налагодження системи фахового відбору та неперервної професійно-психологічної діагностики освітян усіх категорій (від керівників до вихователів), формування конкурентного освітнього середовища. Щоб досягти успіху в реалізації освітніх реформ, треба було досягти свідомого розуміння, відповідального ставлення до передбачених змін, очікуваних результатів з боку провідників реформаторських ініціатив, себто викладачів. І хоча останніх у Концепції «Нової української школи» (НУШ) проголошено «агентами змін», далі декларативних заяв вітчизняні реформатори не просунулися. Сьогодні педагоги працюють у несприятливих умовах, оскільки їх не забезпечили новою навчальною і методичною літературою, належним чином не підготували до опанування так званих «компетентнісних методик», не поінформували про хід і результати пілотного експерименту з упровадження нового змісту початкової освіти, який, як і вся «нова українська школа», виявився черговою мильною булькою.

Серед причин провалу освітньої реформи М. Бобжинського, занепаду шкільної освіти в Галичині на початку XX ст. І. Франко назвав корупцію, протекціонізм, деградацію управлінських кадрів, різке зниження професіоналізму серед учителів і занепад престижу вчительської професії. Принципово і відверто у Франкових публіцистичних виступах йшлося про проблеми, яких не вдалося вирішити до останнього часу: «Наші підручники погані і дорогі, тому що до їх створення залучаються не здібні і досвідчені, а в більшості випадків протеговані особи, і за їх роботу платяться

протекційні гонорари. Інспекторами призначають найбільш безхарактерних, підлабзуливих і ворожих освіті осіб... <...> Інспектори і вчителі, які проводили політику, прийнятну Бобжинському, у своїй спеціальності могли бути лінивими, необізнаними і непідготованими... Чим менше вони працювали, чим ненависнішими були селянам і вчителю, тим краще для пана Бобжинського; вони скрізь зберігали свої місця або переводилися на кращі посади» (Франко, 1960, с. 213).

Основні завдання М. Бобжинського як реформатора освіти вбачалися І. Франком у тому, щоб «зупинити «педагогічними» засобами розвиток народної освіти», «розправитися з русинами» (Франко, 1960, с. 214) через нав'язування «ідеї церковної унії з Римом, яка відповідала інтересам старої польської держави», викривленої інтерпретації фактів у підручниках з історії, скорочення годин на вивчення рідної мови тощо. Як приклад, І. Франко навів розпорядження М. Бобжинського (1898 р.), яким були встановлені суттєві обмеження щодо вивчення української словесності для середніх шкіл з польською мовою навчання, де навчалися і українці: «Тут викладання руської мови і літератури повинно було звестися до елементарного навчання: читання, письмо і позакласне читання... Щоб давня руська мова, передбачена планом, не створювала початківцям нездоланих труднощів, ...вчителям категорично наказано в процесі навчання давати максимум вправ з читання, письма і усної мови, але зате якнайменше граматики, і в жодному випадку не викладати історії літератури» (Франко, 1960, с. 215-216).

Бобжинщина міцно вкоренилася у свідомості сучасного керівництва МОН України, яке, імітуючи бурхливу реформаторську діяльність, перетворило освітню політику на мавпування західних зразків і моделей, при цьому далеко не інноваційних, нищення вітчизняних здобутків у освітній галузі, нав'язування примітивних стандартів, спрямованих на профанацію освітнього процесу, різке заниження конкурентоспроможності вітчизняної школи, створення штучних перешкод на шляху українців до освіти і науки. Чиновники освітнього відомства демонструють неабияку завзятість у боротьбі з якістю освіти шляхом «розвантаження» навчальних планів, об'єднання шкільних предметів під гаслом міжпредметної інтеграції, скорочення обсягів аудиторної роботи студентів... Чиновницька «підтримка» в рейтингуванні вітчизняних вишів точнісінько нагадує ставлення адміністрації Львівського університету до studium Ruthenum або «руського (рутенського) інституту» (1787-1809), свідомо доведеного до занепаду з метою дискредитації ідеї здобуття українцями вищої освіти рідною мовою, формування негативного ставлення до української мови, науки, освіти. До речі, сам І. Франко у статті «Три рукописні руські

підручники з літ 1806, 1815, 1825» (1902) спростував звинувачення на адресу викладачів і студентів studium Ruthenum, дійшовши висновку, що «...уряд згори зробив різницю між слухачами руських і інших викладів, і священники виключно rutheni studii одержували лише половину тої платні, яку діставали їх сусіди з латино-польськими студіями. Та сама дволичність уряду, що й усюди інде: одною рукою він нібито дав добродійство русинам, а другою зараз же відібрав тому добродійству всяку практичну вартість, зробив його очевидно кривою» (Франко, 1960, с. 220). Така лицемірна підступність в освітній політиці з її повною невідповідністю між задекларованими цілями та конкретними діями урядовців не відійшла в минуле разом з Австро-Угорською імперією, а визначає стиль управління сучасних реформаторів української освіти і науки, які так і не дослухалися до Франкового заклик з поезії «Не пора» (1880):

Не пора, не пора, не пора
Москалеві й ляхові служити!
Довершилась України кривда стара,
Нам пора для України жити.

По суті, в останні роки реанімовано антиукраїнську освітню політику, що відзначається спотворенням освітнього законодавства, ухваленням неузгодженої нормативно-правової бази, яка не відповідає національним інтересам і руйнує інституційні засади вітчизняної системи освіти. Зокрема у ст. 8 Закону України «Про освіту» держава визнає всі види освіти – формальну, неформальну, інформальну, бере на себе зобов'язання щодо створення умов «для розвитку суб'єктів освітньої діяльності, що надають відповідні освітні послуги» (Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII). Концепція розвитку педагогічної освіти, затверджена наказом МОН України від 16 липня 2018 р. № 776, порушує баланс між видами освіти, нав'язує хибну думку про неспроможність українських вишів надавати якісні освітні послуги внаслідок їхнього відставання від комерційних конкурентів: «Заклади освіти втрачають монополію в забезпеченні ринку праці кваліфікованими працівниками, чому сприяють їхня інерційність, надмірна бюрократизація, статичність структур і тривалість процесу формування кадрового потенціалу. Отже, все більш актуальним стає визнання державними інституціями та ринком праці компетентностей, здобутих від провайдерів неформальних освітніх послуг...» (Наказ МОН України від 16 липня 2018 р. № 776 «Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти).

Сучасна реформаторська діяльність в Україні принципово нічим не відрізняється від того, що здійснювали монархічні режими на колонізованих українських землях: вона ґрунтується на вихолощенні фундаментальної освіти і науки, комерціалізації галузі, обмеженні доступу до якісних освітніх послуг, дискредитації вітчизняної школи. Під лицемірною чиновницькою маскою «турботи про учнів» приховуються справжні наміри влади, яка підміняє педагогічні шляхи і засоби розв'язання проблем (наприклад, низький рівень викладання природничо-математичних дисциплін) командно-адміністративними способами, перекладає всю відповідальність за якість освіти і фінансовий тягар за усунення наявних недоліків на батьків. А інакше для чого збільшувати кількість обов'язкових предметів для ЗНО і всупереч принципу профілізації старшої школи вводити тестування з математики для всіх випускників, нав'язувати (порушуючи задекларовану академічну автономію!) складання іноземної мови для вступних випробувань до магістратури на всі спеціальності?!

Якщо в межах ЄПВО реалізується політика підтримки університетської автономії, підвищення якості вищої освіти, розширення доступу до здобуття вищої освіти для представників незахищених соціальних верств (Паризьке комюніке), то українська бюрократія ігнорує передові демократичні тенденції, прагне суттєво обмежити можливості вступу до вітчизняних вишів, застосовує сумнівні схеми розподілу бюджетного фінансування вищої школи. Одночасно з підвищенням вимог до випускників, які мають складати ЗНО, занижуються у нових стандартах вищої освіти цільові настанови і результати навчання (компетентності). Спираючись на невдалий проект Тьонінг, результати якого не були реалізовані жодним європейським університетом, не кажучи вже про топові американські, українські реформатори нав'язали розробникам стандартів неприйнятні для вищої школи цільові настанови («дублювати», «компілювати», «сидіти прямо», «читати», «писати», «слухати», «кидати виклик», «осуджувати», «копіювати» тощо), підмінили загальні компетентності примітивними формулюваннями («здатність спілкуватися», «знання та розуміння предметної області», «прагнення до збереження навколишнього середовища», «здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми» тощо (Наказ МОН України від 01 червня 2016 № 600 (у редакції наказу МОН України від 21 грудня 2017 № 1648) «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти»), внаслідок чого спотворено саму ідею компетентнісного підходу.

У статті «Чого хоче «Галицька робітницька громада»?» (1881) І. Франко порушив проблему активного залучення сім'ї до навчання і

виховання дітей, але при цьому зауважив, що це можливо в разі наявності не тільки бажання, але й відповідних педагогічних здібностей у вихователів. Концептуального значення для визначення пріоритетних цілей освіти, усвідомлення значущості національної школи у справі становлення особистості як соціального індивіда набуває Франкова настанова, «щоб навчання і виховання молодого покоління було ділом громадським...» (Франко, 1960, с. 59). Отже, за І. Франком, організація цілісного педагогічного процесу є справою всього суспільства, яке має дбати про належну соціалізацію людини, її підготовку до успішного життя з метою досягнення суспільного блага. Сучасна освітня політика в Україні нівелює соціальний вимір освітньо-виховної взаємодії у закладах освіти, звужує її характер і спрямованість до задоволення індивідуальних освітніх потреб, перекладає відповідальність за результати навчання на окремих суб'єктів (або батьків і учнів, або виші).

Протягом останніх років в Україні насаджується споживацьке ставлення до освіти, нівелюється її духовно-ціннісний потенціал, руйнується авторитет педагогів і школи, що негативно позначається на якості і викладання, і учіння. Тотальна комерціалізація освіти, переорієнтація української школи з духовно-ціннісної на утилітарно-прагматичну освітню парадигму прирікають освітян на заробітчанство, вивільняють їх від виконання цілої низки важливих функцій, зокрема діагностичної і просвітницької. Завдяки розкручуванню індустрії ЗНО, підтримки масового репетиторства фактично знівельовано систему психолого-педагогічної і професійної діагностики особистості, зведено нанівець просвітницьку роботу, а свідомо навчально-пізнавальна діяльність учнів поступилася елементарному зубрінню. Замість спрямування на високу просвітницько-наставницьку місію (організаторів педагогічного всеобучу як форми поширення серед батьків сучасних психолого-педагогічних знань, передового досвіду виховання підростаючих поколінь) педагогів перетворили на статистів і заробітчан – комерційних агентів з надання освітніх послуг, репетиторів, що натаскують до складання тестів.

Розмірковуючи про засади шкільної освіти, І. Франко відстоював її спрямованість на різнобічний розвиток особистості, що передбачає формування цілісного наукового світогляду, критичного мислення, творчої уяви, працьовитості, загартованості, духовної і фізичної міцності. «...Діти повинні швидше вчитися читати, рахувати, мислити, ніж молитися, – стверджував він у вищезгаданому листі до О. Рошкевич. – Але наука мусить іти в парі з розвиненням тіла, до того служить не безплідна гімнастика, а праця фізична. <...> ...виховуючи дітей від малу в поняттях розумних, поступових і научних, не треба їм затикати очей і на поняття і

докази противників тих ідей, але розвивати якнайвсесторонніше їх мислення» (Паризьке комюніке, с. 38). Сучасні освітні реформи зводять нанівець науковий підхід до обґрунтування змісту освіти, внаслідок чого він підміняється примусовою предметною інтеграцією, спрощенням навчального контенту, прагматизацією освітньо-виховних цілей. Таким чином, педагогічна, освітньо-професійна комунікація поступається за логікою радикально налаштованих реформаторів елементарному спілкуванню, освіченість девальвує до грамотності або володіння окремими знаннями, а з навчальних планів зникають дисципліни гуманітарного циклу, естетичного профілю...

І. Франко застерігав про недоцільність поспішного реформування університетської освіти, яке, на його глибоке переконання, призведе до катастрофічних наслідків. Не випадково у статті «Львівський університет» (1887) він звертав увагу громадськості на те, що «...наша молодь не має ніякого стимулу до самостійних приватних занять, ніякої систематичної уяви про філософію. <...> ...росте покоління без здібностей до самостійного мислення» (Франко, 1960, с. 124). Чи прислухалися сучасні реформатори до Франкових застережень? Чи врахували провідники освітніх реформ ймовірні негативні результати від пропонованих кардинальних перетворень? Чи відображено потенційні виклики і загрози під час реформування національної системи освіти в концептуальних документах? На жаль, ні. Більше того, сучасні освітні реформи в Україні провадяться всліпу, без чітко визначених методологічних орієнтирів, цільових настанов, цілісного розуміння шляхів і способів їх реалізації, без наукового прогнозування очікуваних результатів і подальших дій щодо закріплення позитивних здобутків, усунення можливих проблем. Реформаторські ініціативи виникають як спонтанна реакція на поточні виклики, а тому позбавлені належної прогностичності, реалізуються похапцем, без відповідної послідовності, наступності, узгодженості в діях.

Залишаючись свідомим і послідовним прибічником демократичної світської школи, суспільної моделі освіти, І. Франко давав відсіч усім тим, хто без належного наукового обґрунтування висував «альтернативні» освітні моделі, вдавався до експериментаторства і безпідставних нападів на класичну педагогіку. З цього приводу на початку 90-х рр. XIX ст. І. Франко вступив у заочну дискусію з Л. Толстим і піддав його критиці за зневажливе ставлення до педагогічної науки, за пропагування сумнівних ідей щодо народної освіти. У статті «Лев Толстой» (1892) було сформульовано такі принципи зауваження щодо релігійно-моральної теорії виховання і власної позиції її автора: «...замість того, щоб добачати причину лиха в своїй власній невідготованості до такої діяльності, Толстой

з властивою йому бистротою погляду, але недокладністю в деталях і неточністю логічного мислення напав на всю сучасну педагогіку, визнав усі реальні науки за речі, непотрібні для селян, заперечив можливість існування будь-якої педагогічної науки й намагався створити специфічно російську, скоріше специфічно свою систему – емпіричної педагогіки, яка полягає у намацуванні наосліп і на вічнім експериментуванні. Нарешті, він сам звів цю систему до мінімуму, проголошуючи, що для російського селянина власне й непотрібно жодної іншої науки, крім читання біблії, писання й рахування» (Франко, 1960, с. 189).

Причину формування у Л. Толстого викривлених поглядів на народну освіту І. Франко вбачав у світоглядних позиціях російського письменника, зокрема у його захопленні буддизмом. Під впливом останнього, як припускав І. Франко, «Толстой вбачав у школі не просвітницьку установу, що дає молодому поколінню деякий запас відомостей, більш-менш потрібних для пізнішого практичного життя, які поглиблюють і розширюють його погляд на світ і життя, але установу перш за все виховуючу, що випускає людей морально досконалих, свого роду виправний дім. А підхопивши відомий і збитий парадокс Бокля, що з історичним поступом знання розвивається і набирає щораз більшої сили, а моральність залишається незмінною, зробив висновок, що властиво знання цілком непотрібне для піднесення моральних основ, тобто для вдосконалення і ошасливлення людей. Раз дійшовши до такого висновку, він... легко міг дійти до заперечення тієї цивілізації, того знання, як непотрібних для російського селянина, який сам у своєму первісному дикунстві стоїть далеко ближче до джерела добра, тим самим і до щастя, ніж ті, що мають освіту» (Франко, 1960, с. 190). Висловлені І. Франком критичні зауваження розглядаємо як свідчення відданості вченого-просвітителя науковим ідеалам, як приклад і керівництво до дії тим сучасним педагогам-дослідникам, які залишаються свідомими прихильниками наукових підходів до навчання і виховання, утверджують і поширюють їх у власній науково-педагогічній, просвітницькій діяльності, активно захищають наукові погляди і переконання у зіткненні з чисельними проявами обскурантизму, академічної недоброчесності, кон'юнктуризму, мавпування і фіглярства на освітянській ниві.

Окремої уваги заслуговує Франкова теза про спільну відповідальність за майбутнє національної української школи, про необхідність вираженого і продуманого підходу до формування державної освітньої політики. У своїй розвідці «Наші народні школи і їх потреби...» (1892) І. Франко наголошував: «Школи, то так як і політика: тільки деякі, вибрані та

покликані її роблять, нею кермують, але всі люди чують їх роботу на своїй шкірі, платять за ню то грішми, то кров'ю» (Паризьке комюніке, с. 191).

Висновки. Звернення до порушеної проблеми дозволило не тільки досягнути чітко окреслену національно-просвітницьку позицію І. Франка щодо розбудови системи освіти на українських землях, зрозуміти важливість збереження національних здобутків у справі навчання і виховання підростаючих поколінь, але й усвідомити ту небезпеку, яку становить освітнє реформаторство. Кардинальні перетворення в українській освіті не принесуть позитивних зрушень, якщо провадитимуться всупереч інтересам суспільства і перспективам його розвитку, спиратимуться на наслідування чужих зразків і моделей (чи то польської, чи то фінської школи), ґрунтуватимуться на псевдонаукових і недемократичних підходах, спрямованих на спрощення, формалізацію педагогічного процесу, нівелювання академічних свобод і цінностей, нав'язування застарілих цільових настанов тощо. Щоб не допустити подальшого духовного зубожіння нації, остаточного занепаду вітчизняної школи, необхідно переглянути сучасну освітню політику в Україні, спрямувати її на консолідацію суспільства навколо ідей загальнодоступної розвивальної освіти, різнобічного виховання особистості, цілісного розвитку особистісних творчих здібностей і потреб. Сучасна школа в Україні має стати і за змістом, і за формою національною – фундаментальною і життєтворчою, гуманною і соціалізуючою, просвітницькою і піднесеною, що надихає, як Франкові поетичні рядки з «Народної пісні» (1873), на високі почуття, думки і вчинки, на взаєморозуміння та співтворчість:

Криниця та з живою, чистою водою –
То творчий дух народу, а хоч в сум повитий,
Співа до серця серцем, мовою живою.
Як початок криниці нам на все закритий,
Так пісня та з джерел таємних плесь сльозою,
Щоб серце наше чистим жаром запалити.

Література

1. Вітвицька С. С. Іван Франко: філософ, просвітитель, громадський діяч. *Педагогічні ідеї Івана Франка в освіті сьогодні* : зб. наук. праць ; за ред. О. Є. Антонової, В. В. Павленко. Житомир : ФОП Левковець Н.М., 2016. С. 14-18.
2. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Караманов О. Іван Франко як історик школи і освіти. *Іван Франко: дух, наука, думка, воля* : матеріали Міжнарод. наук. конгресу, присвяченого 150-річчю від

дня народження Івана Франка (Львів, 27 вересня — 1 жовтня 2006 р.). — Львів : Вид-во ЛНУ імені І. Франка, 2010. — С. 930-940.

4. Наказ МОН України від 16 липня 2018 р. № 776 «Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>
5. Наказ МОН України від 01 червня 2016 № 600 (у редакції наказу МОН України від 21 грудня 2017 № 1648) «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти» URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/rekomendatsii-1648.pdf>
6. Паризьке комюніке URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/Новини/2018/06/06/12/paris-communiqueenua2018.pdf>
7. Франко І. Педагогічні статті і висловлювання ; упоряд. О. Г. Дзевєрін. К. : Рад. школа, 1960. 299 с.
8. Франко І. Мозаїка із творів, що не ввійшли до Зібрання творів у 50 т. Львів : Каменяр, 2001. 434 с.

References

1. Vitvytska, S. S. (2016). Ivan Franko: filosof, prosvitytel, hromadskyi diiach [Ivan Franko: philosopher, educator, public figure]. *Pedahohichni idei Ivana Franka v osviti sohodennia*: collection of research works; O. Ye. Antonova, V. V. Pavlenko (eds.). Zhytomyr: FOP Levkovets N. M., 14-18 (ukr).
2. *Zakon Ukrainy "Pro osvitu" vid 05.09.2017 № 2145-VIII [The Law of Ukraine "On Education" dated September 5, 2017 No. 2145-VIII]*. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (ukr).
3. Karamanov, O. (2010). Ivan Franko yak istoryk shkoly i osvity. *Ivan Franko: dukh, nauka, dumka, volia : materialy Mizhnarod. nauk. konhresu, prysviachenoho 150-richchiv vid dnia narodzhennia Ivana Franka (Lviv, 27 veresnia — 1 zhovtnia 2006 r.) [Ivan Franko as a historian of school and education. Ivan Franko: spirit, science, thought, will: materials of the International Scientific Congress devoted to the 150th anniversary of the birth of Ivan Franko (Lviv, September 27 - October 1, 2006)]*. Lviv: Vyd-vo LNU imeni I. Franka, 930-940 (ukr).
4. *Nakaz MON Ukrainy vid 16 lypnia 2018 r. № 776 «Pro zatverdzhennia Kontseptsii rozvytku pedahohichnoi osvity [Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine of July 16, 2018, No. 776 "On Approval of the Concept of the Development of Pedagogical Education"]*. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> (ukr).
5. *Nakaz MON Ukrainy vid 01 chervnia 2016 № 600 (u redaktsii nakazu MON Ukrainy vid 21 hrudnia 2017 № 1648) "Pro zatverdzhennia Metodychnykh rekomendatsii shchodo rozroblennia standartiv vyshchoi osvity" [Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine of June 01, 2016, No. 600 (as amended by the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated December 21, 2017, No. 1648) "On Approval of Methodological Recommendations for the Development of Higher*

Education Standards”]. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/rekomendatsii-1648.pdf> (ukr).

6. *Paryzke komiunike [Paris Communiqué]*. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/Novyny/2018/06/06/12/paris-communiqueenua2018.pdf> (ukr).
7. Franko, I. (1960). *Pedahohichni statti i vyslovliuvannia [Pedagogical articles and statements]*; compl. O. H. Dzeverin. Kyiv: Rad. Shkola (ukr).
8. Franko, I. (2001). *Mozaika iz tvoriv, shcho ne vviishly do Zibrannia tvoriv u 50 t. [Mosaic from works that were not included in the collection of works in 50 vol..]*. Lviv: Kameniar (ukr).

«НАМ ПОРА ДЛЯ УКРАИНЫ ЖИТЬ» (О ПОСЛЕДСТВИЯХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО РЕФОРМАТОРСТВА В УКРАИНЕ СКВОЗЬ ПРИЗМУ ТВОРЧЕСКОГО НАСЛЕДИЯ ИВАНА ФРАНКО)

А. Витченко

Статья посвящена критическому осмыслению последствий образовательного реформаторства в Украине сквозь призму творческого наследия Ивана Франко. Автором проанализированы основные взгляды выдающегося украинского учёного-просветителя на национальное образование и воспитание, определены причины неудачной реформаторской деятельности М. Бобжинского и провала образовательной реформы в Галичине в конце XIX начале XX веков. Доказана актуальность научно-педагогических, просветительских идей и взглядов И. Франко для возрождения национальной школы, в частности, относительно общедоступности, демократизма, развивающей направленности образования, совместной ответственности за будущее национальной украинской школы, взвешенного и продуманного подхода к формированию государственной образовательной политики. Отдельно отмечена необходимость преодоления рудиментов устаревшей модели управления системой образования, пересмотра стратегии перманентного реформаторства, переориентации на принципы устойчивого развития образования в Украине.

Ключевые слова: образовательное реформаторство, национальная школа, система образования в Украине, творческое наследие, научно-педагогические идеи, национально-просветительская позиция И. Франко.

«IT'S TIME FOR UKRAINE TO LIVE» (ABOUT THE CONSEQUENCES OF EDUCATIONAL REFORM IN UKRAINE THROUGH THE PRISM OF IVAN FRANKO'S CREATIVE HERITAGE)

A. Vitchenko

The article is devoted to the critical understanding of the consequences of educational reformism in Ukraine through the prism of Ivan Franko's creative heritage.

The author analyzes the main views of the outstanding Ukrainian scientist and educator on national education and upbringing, identifies the reasons for the M. Bobzhinsky's unsuccessful reform activities and the failure of educational reform in Galicia in the late 19th and early 20th centuries. The relevance of I. Franko's scientific-pedagogical, educational ideas and views for the revival of the national school, in particular regarding accessibility, democracy, developmental orientation of education, shared responsibility for the future of the national Ukrainian school, a balanced and thoughtful approach to the formation of the state educational policy is proved. It is pointed out the need to overcome the rudiments of an outdated model of the education system management, revise the strategy of permanent reform, reorient education in Ukraine to the principles of the sustainable development.

Keywords: Educational reformism, national school, educational system in Ukraine, creative heritage, scientific and pedagogical ideas, I. Franko's national-educational position.

Вітченко Андрій – д.пед.н., проф. НУОУ імені Івана Черняхівського (м. Київ, Україна). E-mail: vitan2017@ukr.net

Vitchenko Andriy – Doctor of Education, Professor, Ivan Chernyakhovsky National Defense University of Ukraine (Kyiv, Ukraine). E-mail: vitan2017@ukr.net

УДК 004:[378.016:796]

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ВНЗ

Г. В. Глоба, В. А. Гетун

У статті описано сучасні фітнес-аплікації для мобільних телефонів як одна з найдодільніших інформаційних технологій для використання на заняттях фізичної культури студентів ВНЗ. Автори проаналізували мобільні фітнес-додатки за критеріями привабливості для молоді (для підвищення мотивації студентів до відвідання занять), індивідуалізації (придатності для студентів з різним рівнем фізичної підготовки), безпечності та компетентності (для запобігання перенавантаженню при їх використанні). Зроблено висновки, що сучасні фітнес-аплікації для мобільних телефонів є найоптимальнішим ресурсом для зацікавлення молоді у заняттях фізичною культурою – вони постійно оновлюються, використовують сучасні психологічні методики для нагадувань, підбадьорювань, анімації для формування спортивного настрою,